

- М.: Школа, 1985. – С. 21.
2. Макаревич Е. В. Современные проблемы здоровьесберегающей педагогики. Сб. Образование и воспитание / Е. В. Макаревич. – М.: МГОПУ им. М. Шолохова, 2000. – 123 с.
 3. Освіта, фізична культура і спорт Закарпаття у цифрах і фактах. 2012-2013 н.р.: Інформаційно-аналітичний збірник. – Ужгород: Кп "Ужгородська міська друкарня", 2013. – 176 с.
 4. Сивохоп Я. М. Формування навичок здорового способу життя учнівської молоді в умовах позашкільних навчальних закладів / Я. М. Сивохоп // Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія «Педагогіка. Соціальна робота». – №21. – 2011. – С. 178 – 180.
 5. Сивохоп Я. М. Основні підходи щодо формування навичок здорового способу життя учнівської молоді / Я. М. Сивохоп // Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія «Педагогіка. Соціальна робота». – №18. – 2010 р. – С. 94 – 98.
 6. Химинець В. В. Психолого-педагогічні аспекти інноваційних технологій: Навчально-методичний посібник / Химинець В. В., Сивохоп Я. М., Петрус В. В. – Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2006. – 148 с.

В статье рассматривается возможность эффективного использования потенциала внешкольных учебных заведений в процессе формирования здорового образа жизни подростков. Надлежащее внимание уделяется проблеме сохранения здоровья и профилактике социально значимых проблем подросткового возраста. Акцентируется внимание на организации занятий по вопросам формирования здорового образа жизни в условиях спортивно-краеведческой деятельности, которая реализуется в рамках организации летних оздоровительных лагерей во внешкольных учебных заведениях.

Ключевые слова: Здоровье, подростки, здоровый образ жизни, внешкольные учебные заведения, спортивно-краеведческая деятельность, образовательно-оздоровительные лагеря.

The article examines the possibility of effective usage of after-school educational institutions potential in the processes of forming the healthy lifestyle of the teenagers. All necessary attention is paid to the problem of health preservation and to preventive measures of socially significant problems of the juvenile age. An emphasis is placed on the organization of the classes on forming the healthy lifestyle during exercising sports and nature-study activities, which are conducted in health-improving summer camps of the after-school educational institutions.

Key words: health, teenagers, healthy lifestyle, afterschool educational institutions, sport and nature-study activities, health-improving camps.

УДК 37.018

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ ЕТНІЧНИХ ВІДНОСИН У США

Сідун Лариса Юріївна

м. Ужгород

Здійснено дослідження проблеми етнічних відносин в США. Розкриті сучасні тенденції регулювання міжетнічних відносин. Особлива увага звертається на концепцію полікультурного розвитку американського суспільства. Розглянуто історичні умови розвитку полікультурної освіти в США. Підкреслюється, що розвиток полікультурної освіти зумовлений існуванням багатьох етнічних культур в американському суспільстві.

Ключові слова: США, етнічні відносини, полікультурна освіта.

Україна – багатонаціональна держава, де проживає багато націй і народностей. На жаль, останнім часом ми є свідками зростання міжетнічної напруги в окремих регіонах, тому проблема регулювання міжетнічних відносин видається нам особливо актуальною.

Регулювання етнонаціональних відносин, різноманітних процесів етносоціального розвитку є важливим напрямком соціальної політики України. В основі регулювання етнонаціональних відносин лежить забезпечення умов для реалізації етнонаціонального потенціалу людини, етнічної індивідуальності, вільного розвитку всіх народів, формування

міжетнічної єдності суспільства, недопущення будь-яких привілеїв чи обмежень за етнонаціональними ознаками, розпалювання міжетнічної ворожнечі та пропаганди національної переваги, гармонізація інтересів корінної нації з інтересами іноетнічного населення, національними меншинами, виявлення і вирішення етнонаціональних суперечностей.

Важливим напрямком здійснення регулювання етнонаціональних відносин є створення умов для розвитку та збагачення духовних засад етнонаціонального життя, зокрема створення умов для вільного саморозвитку національної культури. Державна політика має бути спрямована на формування цілісної, універсальної структури національної культури, яка б передбачала збереження історичних етнонаціональних культурних надбань і розвиток сучасних культурних цінностей [1].

Етнонаціональна політика повинна виходити з того, що цінності національної культури є діалектичною єдністю національного і загальнолюдського, загальнонаціонального та етноспецифічного, регіонального. Ціннісний зміст національної культури може виступати рушійною силою суспільного прогресу лише тоді, коли творчий потенціал такої культури ґрунтується на загальній системі цінностей,

вироблених етнонаціональною спільністю, нацією, народом, людством упродовж своєї історії. Так, цінності національної культури, що формуються в нашій країні, в умовах нашої української дійсності, є результатом тривалого розвитку України, її регіонів, територій, етногеографічних районів, у кожного з яких своя особлива доля, яка зумовлена усім їх попереднім розвитком.

В розбудові етнонаціональної політики України доцільно враховувати досвід інших багатонаціональних країн, зокрема США, на аналізі якого ми зосередимо увагу в даній статті.

Різні аспекти проблеми міжетнічних відносин досліджувалися вітчизняними і зарубіжними вченими. Це, зокрема питання культурної ідентичності та етнічних стереотипів (С.Бенкс, Т.Іванова, Н.Мадей, В.Скурагівський), полікультурної освіти (І.Васютенкова, Л.Горбунова, В.Кузьменко, С.Ніето), культури міжнаціонального спілкування (З.Гасанов, Л.Гончаренко, В.Заслуженюк), полікультурності і толерантності (Р.Валітова, Л.Льченко, Д.Стівенсон).

Зважаючи на те, що в США накопичено значний досвід у вирішенні питання регулювання етнічних відносин, вважаємо за доцільне коротко охарактеризувати основні його аспекти.

Відомо, що США є країною іммігрантів і питання регулювання міжнаціональних відносин давно перебуває в центрі уваги уряду. Тривалий час у наукових та політичних колах США розробляються дві основні (багато в чому протилежні) моделі соціально-політичного устрою, в межах яких може розвиватися освіта й виховання у багатонаціональному суспільстві: культурна асиміляція й культурний плюралізм (полікультурність).

Природа американської національної ідентичності, з її акцентом на символічний патріотизм, національні цінності, національну ідею, багато в чому зумовила асиміляцію іммігрантів. У національній однорідності вбачали запоруку національної єдності, державної цілісності [2]. Так була дана настанова (яка згодом отримала визначення «англокомформістської»), що іммігранти повинні повністю відмовитися від своєї мови, звичаїв та традицій і перейняти мову, спосіб життя й систему цінностей англоспівної більшості.

Поглинання іммігрантів панівною культурою було центральною легендою формування нації. Так з'явилася метафора, яка визначала сутність американської нації, – «плавильний котел», і припускала, що культури іммігрантів змішуються і переплітаються.

В США також обговорювалася модель диференціації, яка передбачає уникнення етнічного конфлікту завдяки тому, що контакти між етнічними групами зводяться до мінімуму і відбувається непряме виключення етнічних груп із соціального, економічного, культурного життя суспільства. Екстремальними формами асиміляції і диференціації можуть бути такі форми, як «етнічна чистка», «апартеїд», «геноцид».

Модель асиміляції піддається сумніву, оскільки останнім часом стає дедалі очевидніше, що вона не виконує поставлених цілей і призводить до зростаючого відчуження груп меншин. Найбільш сучасним відгуком на культурне різноманіття є політика полікультурності. Культурний плюралізм може розглядатися як найкращий структурний принцип по-

лікультурного суспільства. У США під культурним плюралізмом розуміють наявність і визнання вільного існування і розвитку різних етнічних культур у складі єдиної національної спільноти. Пропонується необхідність закріплення в законодавчих актах і нормах права на вільний розвиток різних субкультур, а також культур етнічних меншин.

Живучи в умовах полікультурного простору індивід має ідентифікувати себе з певною культурною спільнотою. Для кожного народу характерним є власне унікальне бачення навколишнього світу і свого місця в ньому. Людське сприйняття і пізнання формує специфічну картину світу й відповідно до неї особистість діє в навколишньому світі. Тому ідентифікація допоможе людині вибрати ті риси, уміння, цінності, якими б вона хотіла володіти. Водночас, ідентифікуючись з певною групою, особистість пізнає інших, і, відповідно, в неї розвивається полікультурна картина світу.

Полікультуралістична модель визнає мінливе відношення політичної влади до питання пристосування різних етнічних груп до загальнодержавних норм і пропонує зняти історичну напруженість між громадянською культурою та етнічною культурою.

Полікультурність розглядається як демократична політика вирішення проблем культурного і соціального різноманіття у суспільстві, яка включає освітній, лінгвістичний, економічний і соціальний компоненти і має специфічні механізми втілення.

Полікультурна модель відкидає ідею уніфікації етнокультур через освіту. Акцент робиться не на культурному різноманітті, а на уподібненні. Ідея культурного плюралізму входить в систему ідеалів американської демократії в полікультурних умовах. Пропонується нова модель, у якій кожна складова зберігає свою унікальність.

Поняття «полікультурність» розглядається з різних точок зору. Виділяють чотири основних аспекти полікультуралізму: демографічний, перспективний, холистичний і політичний. Демографічний чи описовий полікультуралізм визнає неминучість існування й розвитку у суспільстві різних етнічних груп. Перспективний полікультуралізм проектує майбутній розвиток полікультурного суспільства і пропонує ідеї про ідеальний тип суспільства, до якого держава прагне в майбутньому. Холистичний полікультуралізм виокремлює ідею про цінності розвитку всіх культур і етносів в рамках єдиного суспільства. Холистичний полікультуралізм підтверджує ідею культурного плюралізму: розвиток багатьох культур є цінним як для окремих народів, так і для домінуючої нації; держава повинна цінувати культурне різноманіття; всі народи повинні співіснувати в рамках єдиного суспільства. Політичний полікультуралізм також виходить з ідеї культурного плюралізму, тобто необхідності допомогти іммігрантам та їх нащадкам адаптуватися до загальнонародної культури, стати повноправними громадянами держави.

Необхідність толерантного співіснування великих і малих етнічних і національних спільнот породжує потребу нової системи виховання, яка дозволить враховувати національні (етнічні) розбіжності, буде включати багато типів, моделей і ціннісних педагогічних орієнтацій, адекватних світогляду і запитам різних етнокультурних груп населення. Необхідність відображення цих ідей в освіті – це об'єктивна

потреба багатонаціональних держав, де постійно збільшується потік імміграції [3].

США відрізняється від звичайних багатонаціональних держав низкою особливостей, однією з яких є той факт, що національно-державна освіта в цій країні складалася не в рамках окремих етносів, а іммігрантів – вихідців з різних країн, представників різних культурних груп. На території держави проживають національні меншини і внаслідок невинної масової імміграції формуються нові етнокультурні групи. Національно-етнічні стосунки між представниками різних культурних груп історично зв'язані з вирішенням проблем, що стосуються умов проживання і розвитку, питання території, мови, духовного життя, збереження культури тощо. Національні стосунки спостерігаються в різних типах суспільних стосунків: політичних, духовних, економічних. Іншими словами, соціальна й етнічна сторони життя націй і національні стосунки органічно взаємопов'язані.

У поліетнічних регіонах існує домінуючий тип культур та його носій – основний в культурному і політичному відношенні етнос, що відзначається потужною й давньою культурою. Процеси виховання здійснюються через міжкультурну взаємодію великих і малих етносів. Поєднання через систему виховання культурних та етнічних цінностей всіх учасників міжкультурного діалогу, створення загального міжкультурного простору, в якому кожна особа визначає свою приналежність до тих чи інших мов і субкультур, – такими є завдання сучасного виховання. Об'єктами виховання в поліетнічному середовищі виступають багатокультурні, гетероетнічні соціуми в межах загального державного простору. Полікультурний освітній простір як об'єкт виховання – складна у соціальному і педагогічному відношенні структура, яка включає, принаймні, три підсистеми: багатонаціональні й багатокультурні спільноти учнів та їх батьків; багатокультурну й багатонаціональну спільноту (викладачі, вчені, адміністратори); соціальні, політичні, економічні інститути держави і соціуму. Суб'єктами національних відносин виступають великі і малі етноси – народи. Різного роду соціальні групи і верстви населення можуть виступати в якості суб'єктів національних відносин саме як представники якихось етносів

(націй) з приводу вирішення національно-етнічних проблем.

У якості групових суб'єктів полікультурного виховання задіяні великі і малі етноси (етнокультурні групи), неодмінною властивістю яких виступає культурна взаємодія. Під етносом як суб'єктом полікультурного виховання зазвичай розуміють соціальну спільноту, якій притаманні такі характеристики: етнічна (генетична) спільність; культурна спільність; мовна спільність; статус національної меншини [3].

Іншим суб'єктом полікультурного виховання є меншини, представники субкультур. Кожна субкультура володіє властивою психологією та культурним середовищем, і цим відрізняється від решти етногруп. В США у якості суб'єктів полікультурної освіти розглядають не тільки національні меншини, але й інші субкультури, включаючи жінок, людей з затримками у розвитку, незаможних, сексуальних меншин.

На думку багатьох учених, етнічна та національна приналежність є визначальними детермінантами соціальної й економічної стратифікації суспільства. Відповідно, в якості основних суб'єктів полікультурного виховання виокремлюються великі і малі етнічні групи: 1. Домінуючі етнокультурні групи (англосаксонське населення США). 2. Автохтонні групи, які не мають державно-культурної автономії (індіїці, народи Півночі в США). 3. Національні меншини, які сформувалися впродовж Нового та Новітнього часу (афро- і латиноамериканці в США). 4. «Нова імміграція» другої половини ХХ-го – початок ХХІ століття.

З середини ХХ ст. внаслідок дії демографічних і соціальних факторів формувалися умови, що передували розвитку полікультурної освіти. Насамперед, цьому сприяло розширення етнічного і культурного складу США, а також збільшення можливостей соціальної мобільності, що й обумовило доступ до освіти різних соціальних верств населення.

Узагальнюючи вищесказане, можна констатувати, що зростання етнокультурного різноманіття, виникнення пов'язаних з цим проблем, призвело до розуміння в США необхідності здійснення полікультурної політики у всіх сферах життя.

До подальших напрямів дослідження вважаємо за доцільне віднести вивчення можливих шляхів упровадження досвіду полікультурної політики США в Україні.

Література та джерела

1. Скуратівський В.А. Соціальна політика / В.А.Скуратівський та ін. – К.: УАДУ, 1997. – 360 с.
2. Джуринский А.Н. Концепции и реалии мультикультурного воспитания: сравнительное исследование / А.Н.Джуринский. – М.: Academia, 2008. – 304 с.
3. Stevenson D. K. American Life and Institutions / D.K.Stevenson. – N.-Y.: Ernst Klett Verlag, 1996. – 176 p.

Осуществлено исследование проблемы этнических взаимоотношений в США. Раскрыты современные тенденции регулирования этнических отношений. Особенное внимание уделено концепции поликультурного развития американского общества. Рассмотрены исторические условия развития поликультурного образования в США. Подчеркивается, что развитие поликультурного образования обусловлено существованием многих этнических культур в современном американском обществе.

Ключевые слова: США, этнические отношения, поликультурное образование.

The research of the problem of ethnic relations in USA has been carried out. Modern trends of ethnic relations regulation have been highlighted. Special attention has been paid to the concept of multicultural development of American society. The historical conditions of the development of multicultural education in USA has been considered. It is underlined that the development of multicultural education in USA is a result of existence of different ethnic cultures in multinational modern American society.

Key words: the USA, ethnic relations, multicultural education.